

УДК 373-056.2/.3

DOI [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1\(355\)-88-95](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1(355)-88-95)

Лопуга Ганна Володимирівна,

старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна.
anaprivit@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8335-487X>

Решетилова Валерія Миколаївна,

старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту,
м. Дніпро, Україна.
valerireshetulova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6081-8854>

Михайленко Юлія Миколаївна,

викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту,
м. Дніпро, Україна.
reshetilova.j@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5149-4595>

Присяжна Марія Костянтинівна,

викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна.
Liodtron@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0652-6439>

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні для суспільства та системи освіти загалом особливо гостро стоїть проблема побудови активної практики соціалізації дітей з обмеженими можливостями через їх інтеграцію в соціокультурне середовище. Питання включення дітей з обмеженими можливостями в освітній простір є особливо актуальним, оскільки в академічному середовищі вже склалося певне ставлення до цієї проблеми.

Упродовж останніх років відомі науковці, зокрема І. Гевко, А. Колупасва, Ю. Найда, А. Омельченко, М. Порошенко, Н. Софій, О. Таранченко та інші, присвячують свої дослідження та наукові розробки проблемі інклюзивної освіти в закладах освіти.

Мета статті полягає в розкритті особливостей інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти.

Інклюзивна освіта – це процес розвитку загальної освіти, який передбачає доступність освіти для всіх із позиції адаптації до різноманітних потреб усіх дітей, що забезпечує доступність освіти для дітей з особливими потребами. Учні вивчають та використовують те, чого вони навчилися, різними способами. Проте метою навчання є досягнення всіма учнями певного соціального статусу та утвердження їх соціальної значущості.

У літературі інклюзивна освіта розглядається як «організація навчального процесу, за якої всі діти незалежно від їхніх фізичних, психічних, інтелектуальних, культурних, етнічних, мовних та інших особливостей включені до загальноосвітньої системи та навчаються за місцем проживання разом зі своїми однолітками в одних і тих самих загальноосвітніх школах – у таких загальноосвітніх школах, які враховують їхні особливі освітні потреби та надають своїм учням необхідну спеціальну підтримку» (Гевко, 2018, с. 237); «спільне навчання та/або навчання у спеціально створених умовах, зокрема організація спільних занять, дозвілля, різних видів додаткової освіти для дітей з обмеженими можливостями та осіб, які не мають таких обмежень» (Порошенко, 2019, с. 45).

Інклюзивна освіта передбачає, що безперервність послуг має задовольняти різноманіття потреб учнів, включно з освітнім середовищем, яке є для них найбільш сприятливим. Практика інклюзивного навчання базується на ідеї прийняття індивідуальності кожного учня, а отже, навчання має бути організоване в такий спосіб, щоб задовольнити особливі потреби кожної дитини (Даниленко, 2007).

На цей час Болонська угода в частині інклюзії як реформи підтримує та вітає відмінності й характеристики кожного учня (стать, расу, культуру, соціальний клас, національність, релігію, а також індивідуальні здібності). Вона починає свої перші кроки й в Україні.

Ми згодні з науковцями, що інноваційний педагогічний процес – це цілісний освітній процес, який відображає єдність і взаємозв'язок виховання та навчання, що характеризує спільну діяльність співпрацю та спільною творчістю всіх суб'єктів, сприяючи найбільш повному розвитку й самореалізації особистості учня (Отравенко та ін., 2022, с. 11). Це стосується й дітей з особливими потребами.

Інклюзію часто розглядають виключно як навчання дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітньому закладі разом з однолітками. Натомість інклюзивне навчання передбачає рівний доступ до освіти для всіх дітей та розвиток загальної освіти з позиції адаптації до різних потреб усіх дітей, що дає дітям змогу розвивати соціальні стосунки через прямий досвід. В основі практики інклюзивної освіти лежить ідея прийняття індивідуальності кожного учня, а отже, навчання має бути організоване в такий спосіб, щоб задовольнити особливі потреби кожної дитини. Тобто процес навчання підлаштовується під потреби розвитку дитини. Психологами та педагогами доведено, що стосунки і взаємодія здорових дітей з однолітками з обмеженими можливостями є найважливішим фактором, який забезпечує успішність інклюзивного навчання.

Своєю чергою інклюзивне навчання можна розглядати як спеціально організовану роботу педагогів із забезпечення взаємодії звичайних дітей та дітей з обмеженими можливостями у просторі загальноосвітнього навчального закладу. Така взаємодія передбачає створення спеціальних педагогічних умов навчання (адаптивного освітнього середовища), організацію психолого-медико-педагогічного супроводу, формування інклюзивної культури дітей, педагогів, батьків.

Варто зауважити, що інклюзивна освіта включає низку важливих цінностей: 1) визнання рівноправної цінності всіх учнів і вчителів для суспільства; 2) підвищення ступеня участі всіх учнів школи в усіх аспектах шкільного життя та водночас зниження рівня ізоляції окремих груп учнів; 3) зміну методів навчання школи в такий спосіб, щоб школа могла повністю задовольнити різноманітні потреби всіх учнів, які проживають поблизу школи; 4) аналіз, вивчення та подолання бар'єрів у навчанні, повноцінну участь у шкільному житті для всіх учнів школи, а не лише для тих, хто має обмежені можливості чи особливі освітні потреби; 5) проведення реформ і змін, спрямованих на користь усіх учнів, тобто школи загалом, а не якоїсь окремої групи; 6) визнання відмінностей між учнями ресурсами, які сприяють педагогічному процесу, а не перешкодами, які необхідно подолати; 7) визнання ролі шкіл не лише в покращенні успішності учнів, а й у розвитку соціальних цінностей місцевих громад; 8) визнання того, що інклюзія в освіті є одним з аспектів інклюзії в суспільстві (Софій & Найда, 2007).

Інклюзивна освіта передбачає навчання дітей з обмеженими можливостями та зрілим інтелектом у межах загальноосвітньої школи за стандартами, передбаченими для учнів зі звичайними освітніми можливостями. Учнями з обмеженими можливостями є діти, які мають вади фізичного та/або розумового розвитку, що підтверджені психолого-медико-педагогічною комісією та перешкоджають навчанню без створення спеціальних умов.

Отже, інклюзивна освіта – це найдосконаліша система навчання дітей з обмеженими можливостями, заснована на спільному навчанні дітей із нормальним розвитком та з обмеженими можливостями, коли всі учасники освітнього процесу вчатья жити разом, межі між дітьми з обмеженими можливостями та здоровими дітьми поступово зникають. Причиною обмеженості часто є не стільки медичні проблеми, пов'язані зі станом здоров'я дитини, скільки стан розвитку суспільства, яке своїми бар'єрами перешкоджає реалізації прав і свобод таких дітей. Знищення бар'єрів в отриманні доступу до якісної освіти приводить до об'єднання публічного простору дітей з обмеженими можливостями та здорових дітей, змінюється ставлення до порушень здоров'я: воно вважається не вадою, а особливістю конкретної людини. Соціалізація в суспільстві дитини з обмеженими можливостями проходить успішно, вона функціонує як повноцінний член суспільства (Порошенко, 2019).

Ми згодні з А. Омельченко, яка для успішної реалізації навчання дітей з особливими потребами пропонує вирішувати такі проблеми: а) забезпечувати матеріально-технічне, спеціалізоване оснащення закладів освіти (наявність пандусів, перил, підйомників, навчальних меблів і підручників, спеціальних туалетів, мультимедійного обладнання тощо); б) здійснювати фінансування освіти в Україні загалом та інклюзивної зокрема; в) здійснювати кваліфіковану підготовку інклюзивних педагогів та асистентів; г) удосконалювати нормативно-правову й законодавчу базу інклюзивної освіти в Україні; г) формувати позитивну громадську думку щодо інклюзивного навчання та дітей з особливими потребами (Омельченко, 2020, с. 126).

Громадські діячі та вчителі згодні з тим, що інклюзивна освіта є одним із головних завдань країни. Це необхідна умова для створення інклюзивного суспільства, де кожен може відчувати причетність та актуальність своїх дій. Тому постає завдання дати можливість кожній дитині незалежно від її потреб та інших обставин повною мірою реалізувати свій потенціал, принести користь суспільству та стати його повноцінним членом. Це потребує іншого підходу до організації навчання та реформування школи.

Таким чином, у світовій шкільній практиці інклюзія розглядається виключно як навчання дітей із вадами розвитку у звичайній загальноосвітній школі разом з однолітками.

Іноді дітей з особливими потребами намагаються «віддати» до школи, проте при цьому не надаються ні додаткові ставки, ні обладнання, ні навчання персоналу. Такий підхід – прямий шлях до невдач і конфліктів: учителі без додаткової підготовки не знають, як поводитися з дітьми з обмеженими можливостями, і не можуть навчити правильно поводитися інших школярів. Діти з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах, більш схильні до позитивної соціальної та емоційної поведінки, ніж діти, які навчаються окремо. Наприклад, навчання у звичайному класі може надихнути та мотивувати учнів з інтелектуальною недостатністю вчитися краще. Навіть навчання у звичайній школі допомагає дитині з вадами розвитку отримати необхідні соціальні навички. Щоб діти з особливими потребами не втратили навички соціалізації під час літніх канікул, працюють інклюзивні табори (Колупаєва, 2009, с. 76).

Крім того, є так званий когортний ефект. У результаті з'являються проблеми, які можуть бути не пов'язані безпосередньо з діагнозом. Наприклад, паніка або агресія через неможливість виразити свої почуття, якщо людина не користується мовою та не має засобів додаткового чи альтернативного спілкування. Багато років величезна кількість дітей з обмеженими можливостями (наприклад, з дитячим церебральним паралічем або синдромом Дауна) проживали в закритих установах (інтернатах і дитячих будинках). Система групового навчання негативно

впливає на будь-яку дитину, а для дітей з особливими потребами вона просто фатальна. Тому жалюгідний стан багатьох дітей у таких закладах багато в чому пояснюється неналежними умовами проживання, а не первинним діагнозом. Діти без відхилень у розвитку стають більш схильними розуміти та розвивають позитивне ставлення до дітей з особливими потребами. У школі підвищується загальний рівень толерантності, зменшується частота випадків булінгу, зокрема однолітками. Діти стають більш активними.

У теорії та освітній практиці розвивається також інший напрям спільного навчання дітей з особливими потребами зі здоровими дітьми. Зазвичай цей напрям називають інтеграцією. Ця категорія дітей вкрай неоднорідна та з різних причин «інтегрована» в середовище однолітків. Умовно можна виділити такі групи: 1) діти, «інтеграція» яких зумовлена невиявленим відхиленням у розвитку; 2) діти, батьки яких, знаючи про особливі проблеми дитини, з різних причин хочуть навчати її у звичайній школі (на жаль, лише для деяких із них цю форму навчання можна вважати ефективною, багато з них після декількох років навчання, яке не відповідає особливим потребам дітей, все одно потрапляють до спецзакладів або й зовсім «випадають» із системи освіти); 3) діти, які в результаті тривалої корекційної роботи батьків і спеціалістів підготовлені до навчання в середовищі однолітків, що нормально розвиваються, унаслідок чого спеціалісти рекомендують їм інтегроване навчання (надалі такі діти, як правило, отримують лише епізодичну корекційну допомогу, а зв'язок вчителя-дефектолога, психолога з педагогами школи здійснюється переважно через батьків, часто навіть тільки через них).

Невід'ємною частиною інтеграції дітей із вадами розвитку в суспільство є їх інтеграція в загальноосвітні навчальні заклади, де вони отримують можливість навчатися разом з однолітками, що нормально розвиваються. Основною умовою інтеграції в Україні є узгодження потреб дітей із розумовими й фізичними вадами з вимогами системи освіти, яка загалом залишається незмінною, – діти з обмеженими можливостями навчаються в державній школі, не пристосованій для них. Інакше кажучи, дитина має відповідати стандартам системи освіти.

Порівняємо поняття «інтеграція» та «інклюзія» (Ярмошук, 2009, с. 25), для чого представимо їх характеристику в таблиці 1.

Таблиця 1

Характерні риси понять «інтеграція» та «інклюзія»

<i>Інтеграція:</i>	<i>Інклюзія:</i>
– увага до проблем «особливих» дітей;	– увага спрямована на всіх дітей школи;
– необхідна вимога – зміна предмета (дитина з проблемами);	– школа змінюється;
– користь від цього процесу отримують тільки діти з особливими потребами;	– користуються всі діти;
– професійна, спеціальна експертиза та формальна підтримка;	– неформальна підтримка та експертиза керівника класу;
– можливе використання спеціальних методів навчання та терапії;	– якісне навчання та виховання всіх дітей – учнів школи;
– асиміляція.	– трансформація.

Переваги інтегрованого навчання дітей усіх категорій є такими:

- підтримання батьківсько-дитячих стосунків і можливість повноцінної участі дитини в повсякденному житті своєї сім'ї;
- набуття досвіду соціальної взаємодії з однолітками та дорослими;
- повноцінне мовленнєве середовище;
- унаслідок постійного спілкування зі здоровими дітьми полегшується адаптація до навчання в масовому загальноосвітньому навчальному закладі.

Варто назвати й недоліки інтегрованого навчання, зокрема:

1) важкі акустичні умови в аудиторії чи спортзалі, велика наповнюваність класів, розстановка навчальних столів, лекційна форма подання навчального матеріалу або постійна робота на уроці в режимі полілогу;

2) значний і різноманітний за лексико-граматичними, фонетичними та фонематичними ознаками мовленнєвий матеріал;

3) труднощі засвоєння норм соціальної поведінки;

4) дитина з обмеженими можливостями в загальноосвітній школі стає однією з тих, хто може викликати дискомфорт чи стрес;

5) незнання особливостей розвитку дітей з обмеженими можливостями, а часто й небажання педагогів навчального закладу працювати з такою дитиною.

Для успішного залучення дитини з особливими потребами до навчального процесу школі необхідні служба супроводу, відповідне обладнання, проведення додаткової роботи з усіма працівниками школи. Розглянемо ці вимоги трохи докладніше.

Служба супроводу. Важко уявити вчителя, який знає, як навчати дитину з будь-якими вадами розвитку, що є у світі. Тому вчителям потрібна допомога, щоб вони могли модифікувати навчальні матеріали та завдання під індивідуальні особливості конкретної дитини. У цьому їм мають допомогти спеціалісти служби супроводу, які розуміють потреби дітей із певними вадами: педагоги-психологи, логопеди, соціальні працівники та дефектологи. Їхнє завдання – не лише розповісти, що потрібно робити вчителям, а й самим бути частиною навчального процесу: оцінити поведінку учнів з обмеженими можливостями, побудувати програму навчання й допомоги, пояснити особливості нового учня дорослим і дітям.

Наявність у школі психолога, логопеда чи вчителя-дефектолога не завжди гарантує, що цей спеціаліст володіє сучасними й ефективними технологіями навчання дітей та підтримки інклюзії. Швидше за все, йому також знадобиться професійна допомога. У багатьох випадках виникає потреба у тьюторі, який буде супроводжувати дитину. Комусь він знадобиться лише на період адаптації, а іншим дітям – на весь час навчання. Тьютор працює з учнем у класі (наприклад, допомагає впоратися з небажаною поведінкою або пояснює інструкції більш детально). А на перервах він підтримує учня у процесі спілкування з однолітками та супроводжує його під час пересування школою, якщо це необхідно. Тьютори також потребують спеціальної підготовки, щоб ефективно організувати свою роботу.

Обладнання. Інклюзія в багатьох випадках передбачає зміну середовища та матеріалів. Наприклад, можуть знадобитися пандуси та ліфти, які є не в усіх школах, а також системи додаткового чи альтернативного спілкування – планшети та комп'ютери, на яких дитина виконуватиме завдання. Також потрібні написи, підручники й посібники для дітей, які використовують шрифт Брайля.

Додаткова робота з усіма працівниками школи. Інклюзія передбачає, що потреби дітей у школі розуміють усі: і вчителі, і гардеробниці, і працівники їдальні, і охоронці, і батьки дітей. Якщо дитина використовує додаткове чи альтернативне спілкування, важливо, щоб її розуміли не лише вчителі, а й інші люди, з якими вона зустрічається у школі. Наприклад, якщо учень замість мовлення використовує «розмовну» програму на планшеті, вчителі повинні не тільки дати йому додатковий час для відповіді, а й навчити однокласників гратися із цією дитиною.

Інклюзивна освіта – це також свідоме включення дітей з особливими потребами в навчальний процес у школах за місцем проживання.

Аналіз літератури (Порошенко, 2019; Омельченко, 2020; Таранченко, 2016) та практичного досвіду дає змогу висвітлити переваги й недоліки інклюзивної освіти. До її переваг можна віднести таке:

– створення в загальноосвітньому навчальному закладі спеціальних умов навчання дітей з особливими освітніми потребами;

- створення гнучкого адаптивного освітнього середовища, здатного задовольнити освітні потреби всіх дітей – учнів цього закладу освіти;
- навчання в умовах загальноосвітніх класів масової школи із забезпеченням необхідного психолого-педагогічного супроводу учня профільними спеціалістами;
- підготовка учнівського, педагогічного та батьківського колективів до сприйняття дітей з обмеженими можливостями та створення таких умов навчання, які були би комфортними для всіх дітей, сприяли би досягненню максимального рівня розвитку, а також соціальної реабілітації дитини та її інтеграції в суспільство;
- формування в колективі (класі, групі, школі) навичок толерантності, тобто милосердя, взаємоповаги.

Інклюзивна освіта так чи інакше орієнтується на персоналізацію процесу навчання. У літературі під час її організації пропонують уникати таких ситуацій: пояснення завдань, які необхідно виконати на уроці, у формі лекції; пасивності учнів; надмірної строгості для встановлення тиші у класі під час уроку; надмірної зосередженості на читанні текстів із підручника; пояснення нового матеріалу у великому обсязі за одну дію; надмірної концентрації на фактах і деталях; стресу, пов'язаного з оцінюванням; поділу школярів на групи «за здібностями»; частого використання стимулюючих прийомів; стандартизованого тестування тощо.

Також під час організації інклюзивного навчання науковці пропонують застосовувати експериментальні, діяльнісно-стимулюючі методи навчання; використовувати активні методи навчання, зокрема дискусії, спілкування; більше уваги приділяти засвоєнню ключових понять із певного предмета; застосовувати прийоми поступового засвоєння нового матеріалу; приділяти більше часу читанню художньої літератури; доводити до відома учнів, що вони відповідальні за виконання завдань; надавати дітям більшу свободу вибору; запроваджувати принципи демократичних відносин у школі; приділяти більше уваги емоційним потребам і зміні поведінки кожного учня; використовувати об'єднуючу діяльність, що сприяє згуртуванню класу; з огляду на індивідуальні потреби учнів застосовувати індивідуальні заходи, проте не ділити клас на групи за можливостями учнів; надавати спеціалізовану допомогу учням з особливими потребами, які навчаються в загальноосвітній школі; залучати до співпраці вчителів, батьків, адміністрацію школи та інші зацікавлені організації і громадськість; ґрунтуватися на оцінці вчителем успішності учнів, зокрема на оцінці успішності навчання (Колупасєва, 2009; Гевко, 2018).

Суспільство змінюється швидше, ніж школа встигає опанувати нові технології навчання. Тому є певний опір: багато людей просто ніколи не бачили успішних прикладів інклюзії, а тому не вірять у це.

Важливі спеціальності та галузі професійних знань були відсутні в Україні протягом багатьох років і тільки починають з'являтися (наприклад, прикладний аналіз поведінки, альтернативне й додаткове спілкування, фізична терапія та ерготерапія). Усе це необхідно для того, щоб інклюзія була повноцінною та щоб допомогу отримували всі учасники освітнього процесу: від дитини з особливими потребами до вчителів і батьків однокласників.

Будь-яка дитина має право навчатися в тій школі, яку вибрали для неї батьки, а завдання школи – надати їй освітні послуги відповідно до її потреб. На жаль, досі не всі школи про це знають, тому безпідставно відмовляють у прийомі дитини. І не завжди в батьків вистачає сил і вільного часу, щоб добитися свого через скарги та судову тяганину.

Недоліки інклюзивного навчання пов'язані насамперед із відсутністю апробованого практикою та суспільно визнаного досвіду спільного навчання дітей усіх категорій, а також із недостатнім його науково-методичним обґрунтуванням: в українських соціально-економічних умовах інклюзивна освіта все ще є експериментальною.

Інклюзивна освіта охоплює не лише освітню сферу, а й весь спектр суспільних відносин: працю, спілкування, розваги. У кожній сфері має бути створена доступна доброзичлива атмос-

фера, повинні долатися бар'єри середовища та суспільної свідомості. Інклюзивна освіта передбачає побудову системи навчання, яка відповідає потребам кожної дитини, надає всім дітям таку психолого-педагогічну підтримку, яка дає їм змогу бути успішними, почуватися безпечно.

У подальших дослідженнях акцент буде зроблено саме на засобах фізичного розвитку дітей з особливими потребами в умовах Нової української школи.

Список використаної літератури

1. Гевко І. Значення інноваційних технологій при здійсненні інклюзивної освіти. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 37. С. 236–240. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13376/1/HFV%205%201.pdf>.
2. Порошенко М. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ Агентство «Україна», 2019. 300 с.
3. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда та ін. ; за заг. ред. Л. Даниленко. Київ, 2007. 128 с.
4. Новітні технології навчання фізичній культурі учнівської молоді в умовах глобальних змін і викликів / О. Отравенко, Н. Довгань, В. Ганчева, В. Гончаренко. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 3(351). С. 6–20. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3\(351\)-6-20](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3(351)-6-20).
5. Омельченко А. Проблеми та перспективи розвитку інклюзії в українських закладах освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2020. № 1(332). С. 123–130. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1\(332\)-123-130](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1(332)-123-130).
6. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Саміт-Книга, 2009. 272 с.
7. Ярмошук І. Інклюзивне навчання в системі освіти. *Шлях освіти*. 2009. № 2. С. 24–28.
8. Таранченко О. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 4(80). С. 87–96.

References

1. Hevko, I. (2018). Znachennia innovatsiinykh tekhnolohii pry zdiisnenni inkliuzyvnoi osvity [The value of innovative technologies in the implementation of inclusive education]. *Pedahohichnyi almanakh – Pedagogical almanac*, 37, 236–240. Retrieved from: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13376/1/HFV%205%201.pdf> [in Ukrainian].
2. Poroshenko, M. (2019). *Inkliuzyvna osvita: navchalnyi posibnyk [Inclusive education: study guide]*. Kyiv: Agency “Ukraine” LLC, 300 p. [in Ukrainian].
3. Danylenko, L. (ed.) (2007). *Inkliuzyvna shkola: osoblyvosti orhanizatsii ta upravlinnia: navchalno-metodychnyi posibnyk [Inclusive school: features of organization and management: educational and methodological manual]*. Kyiv, 128 p. [in Ukrainian].
4. Otravenko, O., Dovhan, N., Hancheva, V., & Honcharenko, V. (2022). Novitni tekhnolohii navchannia fizychnii kulturi uchnivskoi molodi v umovakh hlobalnykh zmin i vyklykiv [The latest technologies for teaching physical culture to schoolchildren in conditions of global changes and challenges]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical sciences*, 3(351), 6–20. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3\(351\)-6-20](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3(351)-6-20) [in Ukrainian].
5. Omelchenko, A. (2020). Problemy ta perspektyvy rozvytku inkliuzii v ukrainskykh zakladakh osvity [Problems and prospects of the development of inclusion in Ukrainian educational institutions]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical sciences*, 1(332), 123–130. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1\(332\)-123-130](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1(332)-123-130) [in Ukrainian].

6. Kolupaieva, A. (2009). *Inklyuzywna osvita: realii ta perspektyvy: monohrafiia [Inclusive education: realities and prospects: monograph]*. Kyiv: Samit-Knyha, 272 p. [in Ukrainian].

7. Yarmoshchuk, I. (2009). Inklyuzyvne navchannia v systemi osvity [Inclusive learning in the education system]. *Shliakh osvity – The way of education*, 2, 24–28 [in Ukrainian].

8. Taranchenko, O. (2016). Sotsiokulturnyi kontekst zmin v osviti osib z osoblyvymy potrebamy v Ukraini [The sociocultural context of changes in the education of persons with special needs in Ukraine]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia – Special child: learning and upbringing*, 4(80), 87–96 [in Ukrainian].

Лопуга Г. В., Решетилова В. М., Михайленко Ю. М., Присяжна М. К. Особливості інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах

У статті проведено аналіз особливостей інклюзивного навчання в закладах освіти. Зосереджено увагу на тому, що інклюзивна освіта передбачає побудову системи навчання, яка відповідає потребам кожної дитини, надає всім дітям таку психолого-педагогічну підтримку, яка дає їм змогу бути успішними, почуватися безпечними. Інклюзивна освіта прагне розробити підхід до викладання та навчання, який буде більш гнучким для задоволення різних потреб у навчанні й вихованні дітей. Інклюзивна освіта охоплює не лише освітню сферу, а й весь спектр суспільних відносин: працю, спілкування, розваги. У всіх сферах має бути створена доступна доброзичлива атмосфера, повинні долатися бар'єри середовища та суспільної свідомості. У роботі визначено основні цінності інклюзивної освіти. Здійснено порівняльний аналіз понять «інтеграція» та «інклюзія». Авторами розкрито величезний виховний потенціал інклюзивного навчання, проаналізовано переваги та недоліки інклюзивної освіти. За результатами дослідження представлено обґрунтовані висновки та рекомендації, запропоновано підвищити увагу до служби супроводу, обладнання (інклюзія в багатьох випадках передбачає зміну середовища й матеріалів), а також проводити додаткову роботу з усіма працівниками школи.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, інтеграція, інклюзія.

Lopuga H., Reshetilova V., Mikhailenko Yu., Prysiashna M. Peculiarities of inclusive education in general educational institutions

The article analyzes the features of inclusive education in educational institutions. Attention is focused on the fact that inclusive education involves building a learning system that meets the needs of each child, provides all children with psychological and pedagogical support that allows them to be successful and feel safe. Inclusive education aims to develop an approach to teaching and learning that is more flexible to meet the different educational and educational needs of children. Inclusive education covers not only the educational sphere, but also the entire spectrum of social relations: work, communication, entertainment. An accessible friendly atmosphere must be created in all spheres, the barriers of the environment and social consciousness must be overcome. The work defines the main values of inclusive education. A comparative analysis of the concepts “integration” and “inclusion” was carried out. The authors revealed the huge educational potential of inclusive education, analyzed the advantages and disadvantages of inclusive education. Based on the results of the research, substantiated conclusions and recommendations are presented, it is suggested to increase attention to the support service, equipment (inclusion in many cases involves changing the environment and materials), as well as to conduct additional work with all school employees.

Key words: inclusive education, inclusive learning, integration, inclusion.

